

GROENE DOEBOEK

GROEP 5 & 6

BEWUST VAN

DE BASIS

rekenen taal rekenen

Toelichting

Dit doeboek bevat alle opdrachten die horen bij een les. In de lesbeschrijving leest u welke opdracht bij welke les hoort.

In dit doeboek zitten ook extra opdrachten voor andere vakken. De icoontjes die u hier ziet geven aan bij welk vak de opdracht hoort. U kunt uiteraard zelf bepalen of en wanneer kinderen deze extra opdrachten maken. Kinderen kunnen eventueel ook zelf kiezen welke opdrachten ze maken.

Akkerbouw, tuinbouw en veeteelt

Alle voeding die wij eten komt van planten of dieren. Zo komt een tomaat van een tomatenplant en yoghurt van een koe. Alle activiteiten die boeren uitvoeren om planten te verbouwen of dieren te houden en er geld mee te verdienen, noemen we landbouw. Drie bekende vormen van landbouw zijn: **veeteelt, akkerbouw en tuinbouw**. Veeteelt betekent dat een boer dieren heeft om de eieren, het vlees of de zuivel van deze dieren te verkopen. Een boer die akkerbouwer is verbouwt allerlei gewassen zoals: aardappelen, suikerbieten, mais of graan. En een boer die een tuinbouwbedrijf heeft kweekt allerlei groenten, fruit, planten, bomen, bollen of zaden. Dankzij al deze verschillende vormen van landbouw krijgen wij eten op ons bord.

Waar komt het vandaan?

Soms is het heel duidelijk wat er in ons eten zit en waar het dus vandaan komt: melk komt bijvoorbeeld van een koe, eieren van een kip en appels van een appelboom. Maar er zijn ook producten waarvan je misschien niet weet wat er allemaal in zit (wat de ingrediënten zijn). Want waar komt een brood bijvoorbeeld vandaan, of spaghetti? Weet jij dat?

Als je op de verpakking van producten kijkt kun je lezen welke ingrediënten erin zitten. Het ingrediënt dat als eerste wordt genoemd zit er het meest in. Zo is het belangrijkste ingrediënt van brood: graan (akkerbouw). Spaghetti wordt gemaakt van deeg. Deeg wordt gemaakt van meel en meel is fijngemalen graan. Dus uiteindelijk ligt de oorsprong van spaghetti ook bij akkerbouw.

Heel veel ingrediënten

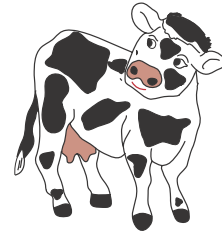
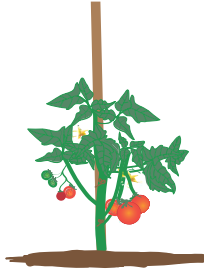
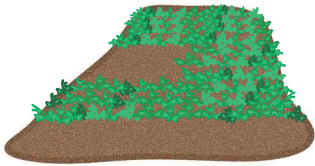
Tegenwoordig zijn er steeds meer producten waar heel veel ingrediënten in zitten. Neem bijvoorbeeld koekjes. Daar zitten niet één maar heel veel ingrediënten in, bijvoorbeeld: suiker, palmolie, tarwebloem en zout. En dan staan er vaak ook nog heel ingewikkelde woorden en E-nummers op. E-nummers zijn stoffen die worden toegevoegd om de kleur of smaak te versterken.

Bekijk zelf maar eens een product bij jullie thuis. Wat zit er allemaal in, wat lees je op de verpakking? Soms best veel he? Neem dan maar eens een ei. Dat is een stuk eenvoudiger. Dat komt gewoon van een kip en het enige ingrediënt is het ei.

Akkerbouw, tuinbouw of veeteelt?

Hieronder staan 7 producten. Wat is volgens jou het belangrijkste ingrediënt? Komt dat van de akkerbouw, tuinbouw of veeteelt?

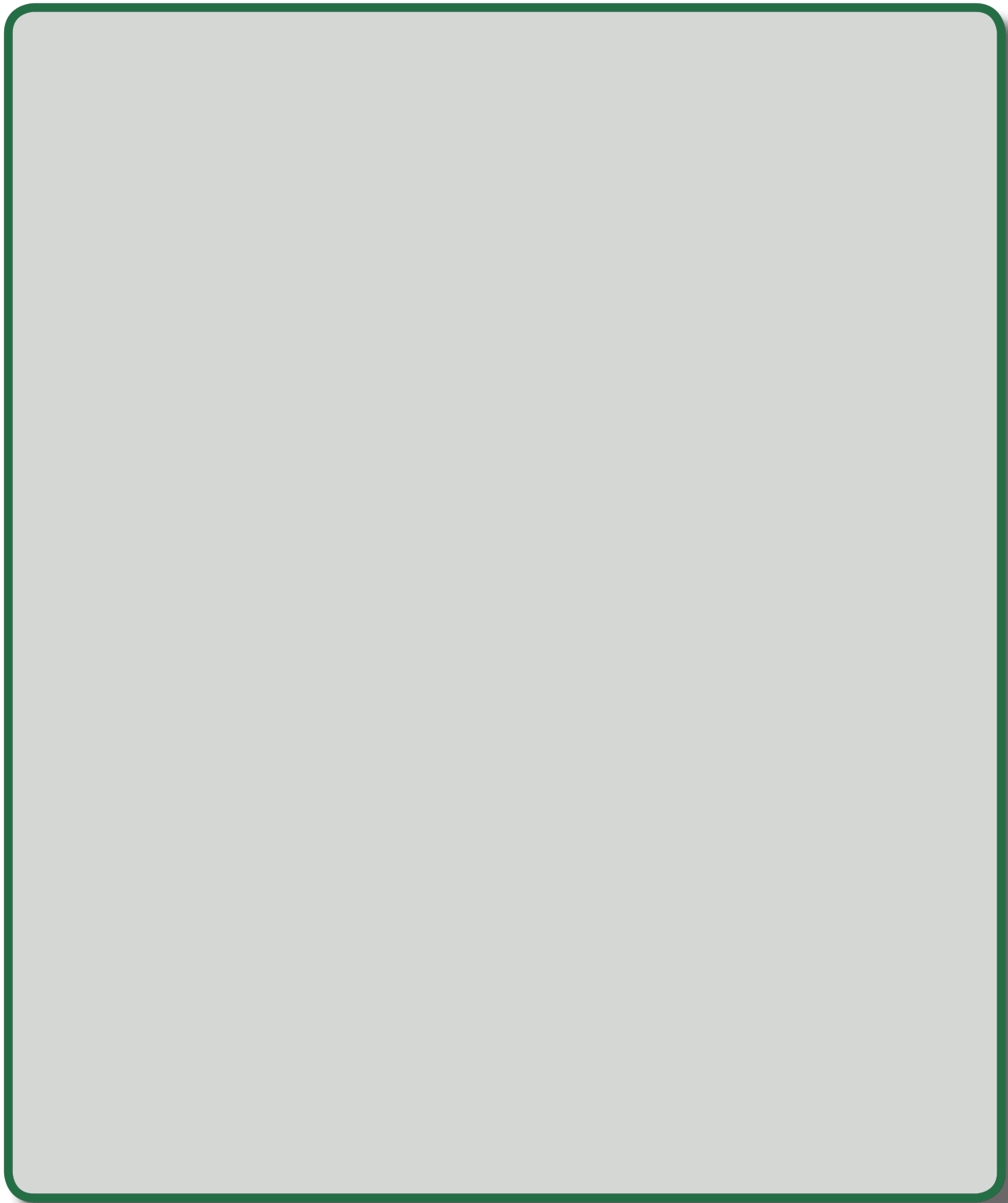
	Belangrijkste ingrediënt?	Akkerbouw, tuinbouw of veeteelt?
Jam		
Cola		
Beschuit		
Slagroom		
Drop		
Sinaasappelsap		
Kwark		

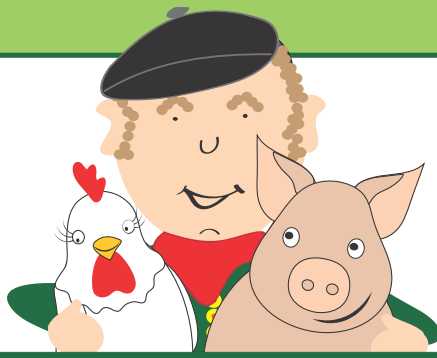

Van dier of grond..... Tot winkel

Kies 1 product en teken of beschrijf de weg die dit product aflegt vanaf dier of grond, tot aan de winkel.

Dieren op de boerderij

Biologische boerderijen

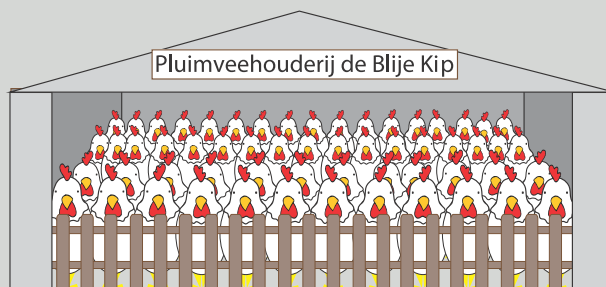
Als je een kijkje zou nemen op een biologische boerderij zul je zien dat de dieren daar veel ruimte hebben. De dieren kunnen lekker naar buiten en als ze binnen zijn, leven ze in stallen met voldoende ruimte, daglicht en genoeg droge ligruimtes met stro. De dieren krijgen biologische voeding. Dat betekent dat het puur natuur is.

Op biologische boerderijen is het verboden om staarten, tanden of snavels van dieren te knippen. Bij reguliere boerderijen mag dat wel. Dat komt omdat deze dieren veel dicht op elkaar leven en elkaar daardoor gaan bezeren. Zo gaan kippen elkaar bijvoorbeeld pikken met hun scherpe snavels. Op biologische boerderijen leven minder dieren. De dieren hebben ook meer ruimte waardoor ze minder 'last' hebben van elkaar en elkaar dus minder snel zullen verwonden.

Als een dier op een biologische boerderij eens ziek wordt, dan mag de dierenarts niet zomaar een medicijn gebruiken. In plaats daarvan gebruikt hij een natuurlijk middel. Alleen wanneer een dier zoveel pijn heeft en zoveel lijdt, zal een dierenarts een gewoon medicijn gebruiken.

Waarom niet allemaal biologisch?

Als dieren het op een biologische boerderij zo goed hebben, waarom worden dan niet alle boeren biologisch? Maar helaas ligt dat niet zo simpel. De boerderijen waar dieren dicht op elkaar leven zijn vooral ontstaan na de Tweede Wereldoorlog. Na deze verschrikkelijke oorlog wilden mensen nooit meer honger hebben. Iedereen moest genoeg en goedkoop voedsel kunnen kopen. En dat betekende dat er veel dieren bij elkaar moesten leven. Want hoe meer dieren, hoe meer eten en hoe goedkoper het eten. Ook vandaag willen veel mensen graag nog steeds goedkoop eten. Logisch, maar niet altijd het beste voor dieren (en mensen). Er zijn vast boeren die biologisch willen boeren, maar als mensen niet meer willen betalen voor hun eten en drinken, zullen er altijd niet-biologische boerderijen blijven. Daarnaast zeggen sommige mensen dat er ook niet genoeg eten zal zijn als alle boeren overgaan op biologisch. Maar daar zijn de meningen wel over verdeeld. Er wordt namelijk

Dieren op een biologische boerderij hebben veel

..... Ze leven veel ..... en als

ze binnen in de ..... zijn, is daar genoeg

ruimte met heerlijke .....

Op een biologische boerderij is het verboden om .....,

..... en ..... te knippen.

Maar dat is ook niet nodig, omdat deze dieren vaak erg

..... zijn en elkaar niet snel zullen

bezeren. Als mensen meer zouden .....

voor hun eten en drinken, dan zouden misschien meer

boeren kiezen voor een ..... boerderij.

Schrijf de volgende woorden op juiste plek in de tekst:

snavels, biologische, tanden, stallen, gelukkig, ruimte,
betalen, ligruimtes, staarten, buiten

Als ik dier mocht zijn....

Als ik dier mocht zijn, dan leefde ik graag zo:

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

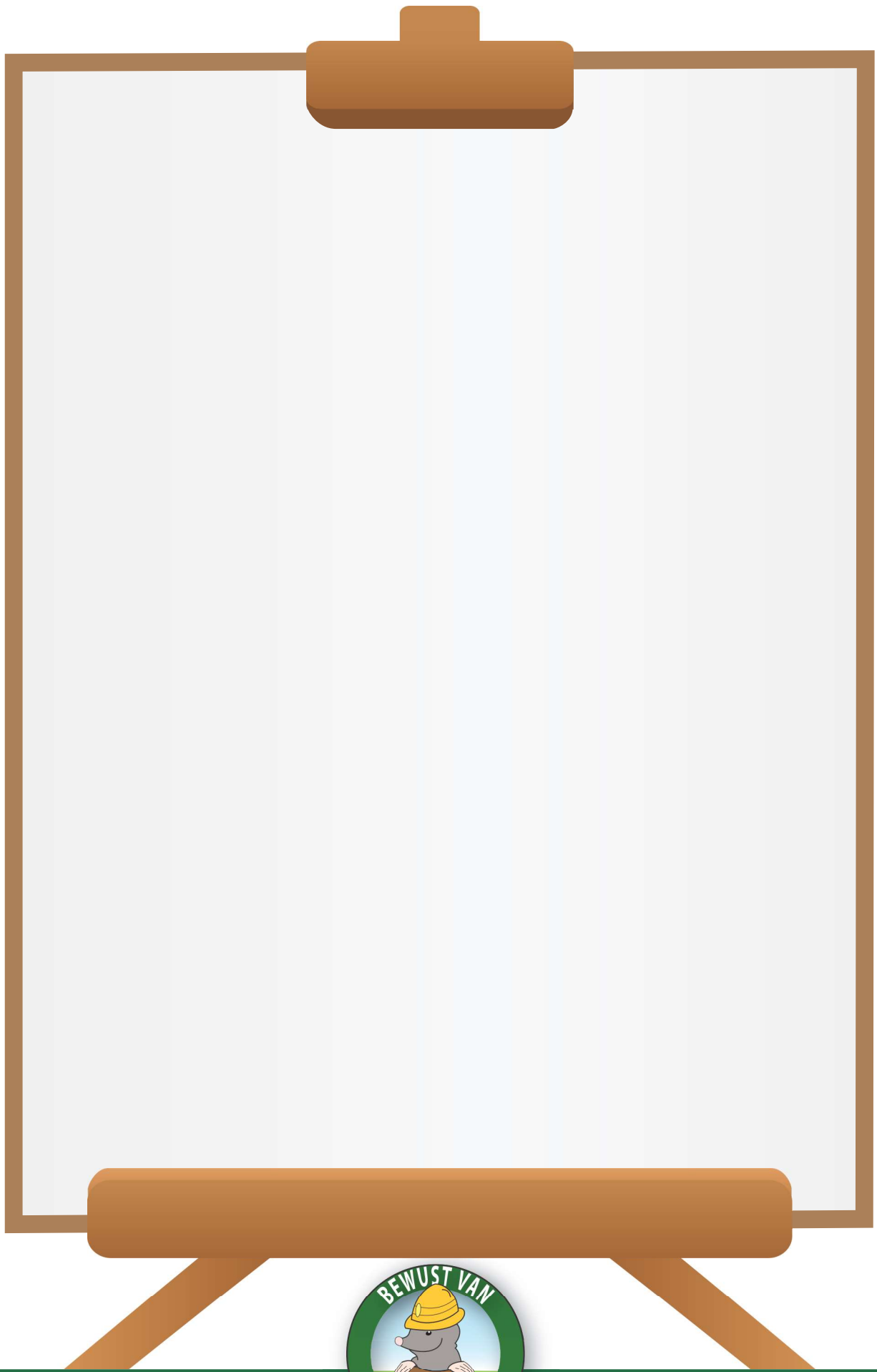
_____

_____

_____

_____

Biologisch of niet-biologisch?

Stel dat je naar een boerderij gaat maar je weet niet of de boerderij biologisch is of niet. Waaraan zou je dat kunnen zien?

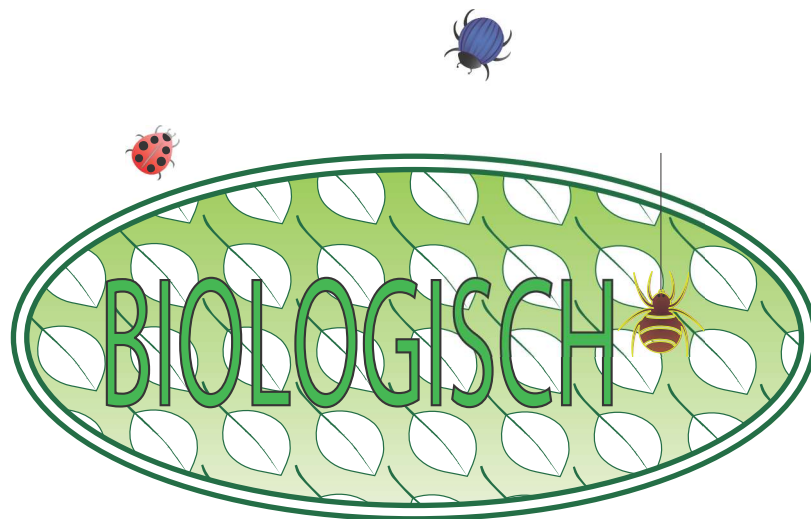
A large green rounded rectangle with a white border and a drop shadow, containing 19 horizontal white lines for writing.

Biologisch is...

Waar denk jij aan bij het woord biologisch?
Schrijf of teken dat hieronder.

Wat kies jij?

Lees de informatie hieronder goed. Beantwoord daarna de vragen. Er is geen goed of fout antwoord, het gaat erom dat je goed kunt uitleggen waarom je ergens voor kiest.

Biologisch

Biologische producten zijn natuurlijke producten van een plant of dier. De dieren moeten een diervriendelijk leven hebben en er mag geen kunstmest en bestrijdingsmiddelen (gif) zijn gebruikt. Vanaf 2012 kun je biologische producten herkennen aan het verplichte Europese biologische keurmerk: een groen of zwart blaadje.

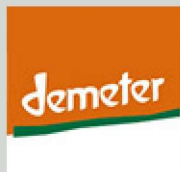

Naast dit Europese blaadje mogen er ook andere biologische keurmerken worden gebruikt. Een veel voorkomend Nederlands keurmerk is het zwart-witte EKO keurmerk. In andere landen kunnen weer andere keurmerken worden gebruikt die aangeven dat het product aan dezelfde eisen voldoet als producten met het Europese blaadje.

Nederland

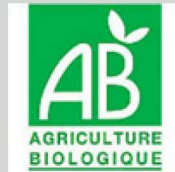
Nederland

Duitsland

Frankrijk

Engeland

Blijde dieren!

Bij biologische boeren is de gezondheid van het dier heel belangrijk! Dieren op een biologische boerderij hebben dan ook veel ruimte en ze kunnen lekker naar buiten. Varkens kunnen bijvoorbeeld heerlijk badderen in de modder. Ook krijgen de dieren biologisch voer.

Biologische dieren zijn minder vaak ziek. Als de dieren **toch ziek** zijn, worden er eerst natuurlijke geneesmiddelen gebruikt. Mocht dit toch niet helpen of heeft een dier zoveel pijn, dan mag een dierenarts een gangbaar geneesmiddel gebruiken.

Gezonde bodem, gezonde plant!

Biologische landbouw is goed voor de bodem, omdat er geen chemische bestrijdingsmiddelen en kunstmest worden gebruikt. Hierdoor komen er geen gifstoffen in het grondwater en in de bodem. De mest die op biologische bedrijven wordt gebruikt komt van dieren of planten en

is dus natuurlijk. In en op een natuurlijke bodem kom je veel verschillende bodemdiertjes en planten tegen. Er is namelijk genoeg voeding voor al deze dieren en planten. Bodemdiertjes zijn erg belangrijk, omdat ze de grond goed losmaken. Vooral wormen zijn kampioen gangen graven, waardoor lucht en water makkelijk bij de wortels van planten kan komen. De wortels kunnen zo goed groeien.

Als de bodem gezond is, kunnen er gezonde en sterke planten groeien die minder snel ziek worden. Natuurlijk zit er op biologische planten ook weleens ongedierte, dat kun je niet helemaal voorkomen. Op biologische planten mag alleen niet met gif worden gespoten en dus worden er natuurlijke, dierlijke vijanden ingezet. En onkruid..... Dat wordt met een schop of machines verwijderd.

Prijs

Biologische voeding is vaak duurder dan "normale" (gangbare) voeding. Dat is ook niet zo gek, want biologisch vraagt om meer zorg, aandacht en tijd. Het is arbeidsintensiever en dat kost geld. Biologische dieren krijgen bijvoorbeeld veel ruimte om lekker buiten te lopen. Biologische groenten krijgen lange tijd om te groeien zodat ze een fantastische smaak krijgen. En als je geen bestrijdingsmiddelen mag gebruiken om onkruid te verwijderen, dan kost het veel tijd om het onkruid weg te schoffelen. Aan de andere kant, de kiloknallers die in winkels liggen lijken misschien goedkoop, maar kosten uiteindelijk veel geld. Door alle gifstoffen die worden gebruikt, moeten ook weer veel kosten worden gemaakt om het grondwater te zuiveren.

Natuurlijk heeft niet iedereen het geld om allemaal biologische producten te kopen. Maar als iedereen af en toe wat biologisch zou kopen, dan is dat al goed voor het milieu.

Van gangbaar naar biologisch

De afgelopen jaren is biologisch sterk gegroeid. Dit komt omdat steeds meer mensen graag biologisch eten en drinken. Hoe meer mensen hiernaar vragen, hoe meer biologische producten er zullen komen. Toch is het voor boeren niet altijd eenvoudig om om te schakelen van "normaal" (gangbaar) naar biologisch. Een boer moet twee jaar biologisch werken voordat producten ook echt als biologisch verkocht mogen worden. Een ander probleem zijn de hoge grondprijzen. Een biologische boer heeft meer grond nodig zodat de dieren meer ruimte hebben. Maar als de grondprijzen duur zijn, kost dat de boer veel geld.

Heb je alles goed gelezen? Wat zou jij nu kiezen? Stel jij mag de boodschappen doen, koop je dan biologische of niet-biologische producten en waarom? Of zou je dit bijvoorbeeld soms wel doen en soms niet. Alle antwoorden zijn goed als je maar goed uitlegt waarom dit jouw antwoord is.

Als ik mag kiezen, dan zou ik:

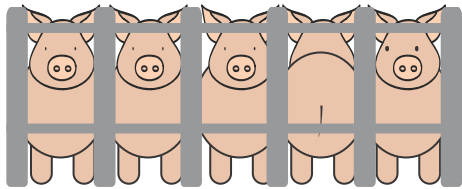

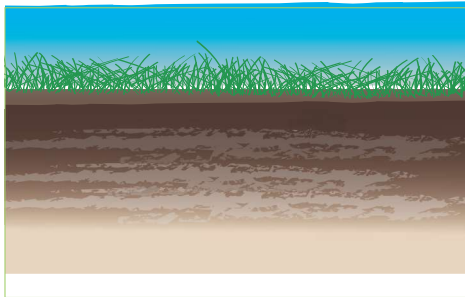

Goed voor bodem, plant en dier

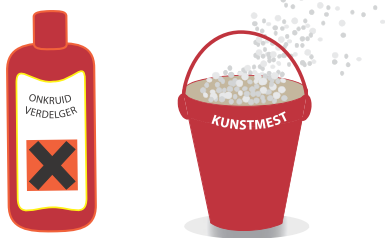
Deze varkens leven dicht op elkaar. Hoe zouden deze varkens leven als ze op een biologische boerderij zouden wonen? Teken dat hiernaast.

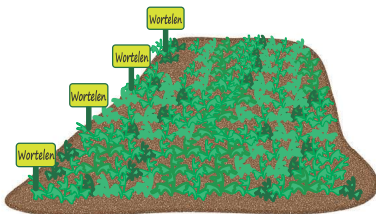
Dit is een plaatje van een ongezonde bodem. Hoe kun je dat zien?

Bestrijdingsmiddelen en kunstmest mogen op een biologisch bedrijf niet gebruikt worden. Leg uit waarom dat niet mag.

Hier wordt steeds dezelfde groente geteeld. Voor de bodem en plant is het beter als er telkens verschillende groenten worden geteeld. Weet jij waarom?

Eten volgens de seizoenen

Lang niet alle groenten en fruit kunnen het hele jaar in Nederland, buiten worden geteeld. Daarom worden ze soms in een verwarmde kas geteeld, of uit het buitenland gehaald. Dat is allebei minder goed voor het milieu.

1. Kun jij uitleggen waarom dat minder goed is voor het milieu?

.....

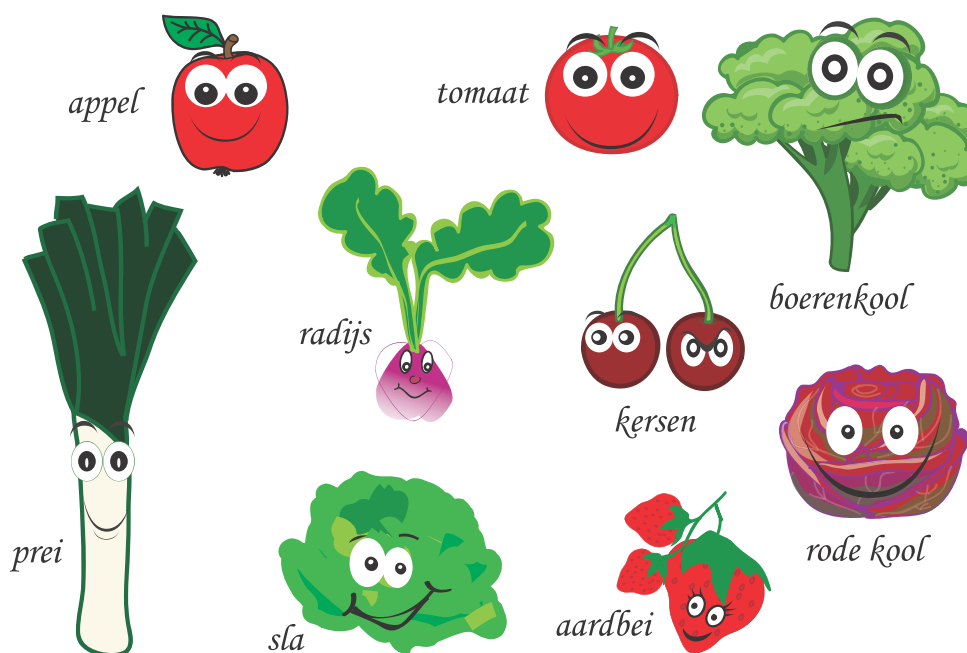
.....

.....

.....

Het is **winter**. Job wil graag rekening houden met het milieu. Hij wil daarom groenten en fruit kopen die zo milieuvriendelijk mogelijk geteeld zijn.

2. Omcirkel de groenten en fruit die Job volgens jou het beste kan kopen.

3. Leg ook uit waarom je deze groenten en fruit hebt omcirkeld.

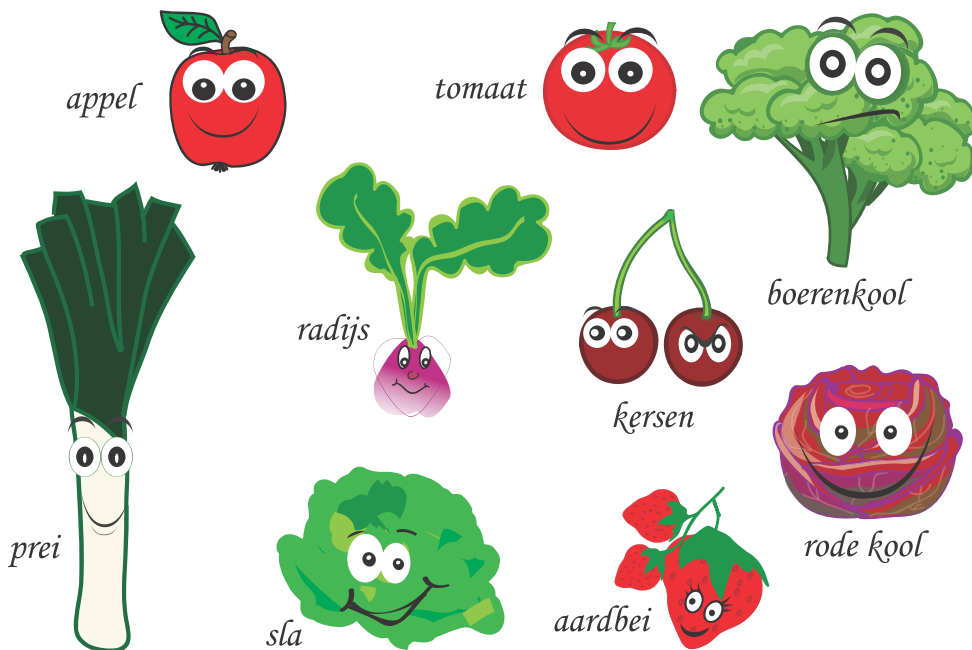
.....

.....

.....

Het is **zomer**. Welke groenten en fruit kan Job nu het beste kopen als hij weer rekening wil houden met het milieu?

4. Omcirkel de groenten en fruit die Job het beste kan kopen volgens jou.

5. Leg ook uit waarom je deze groenten en fruit hebt omcirkeld.

.....

.....

.....

.....

Heerlijke spreekwoorden

Wat betekenen deze spreekwoorden? De antwoorden staan rechts in de verkeerde volgorde. Schrijf achter elk spreekwoord de juiste letter. Kom je er niet uit? Probeer ze dan eens op te zoeken in het woordenboek of op internet.

1 Met een hete aardappel in de keel praten = ...

2 De appel valt niet ver van de boom = ...

3 Knollen voor citroenen verkopen = ...

4 Een appeltje met iemand schillen = ...

5 De hete aardappel doorschuiven = ...

6 Door de zure appel heen bijten = ...

7 Met de gebakken peren zitten = ...

8 Meedoen voor spek en bonen = ...

9 Ergens geen biet van snappen = ...

10 Appels met peren vergelijken = ...

11 Boontje komt om zijn loontje = ...

12 Een appeltje voor de dorst = ...

13 Je eigen boontjes doppen = ...

14 Nu zijn de rapen gaar = ...

15 Groeien als kool = ...

16 In de bonen zijn = ...

In de war zijn A

Bekakt praten B

Erg hard groeien C

Voor jezelf kunnen zorgen D

Nu is het genoeg geweest! E

Iets helemaal niet begrijpen F

Iemand neppen of oplichten G

Voor moeilijkheden opdraaien H

Dingen vergelijken die niet te vergelijken zijn I

Nog iets vervelends met iemand moeten bespreken J

Een vervelende beslissing aan iemand anders overlaten K

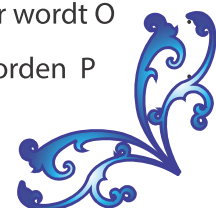
Iets (extra's) bewaren voor een tijd waarin je minder hebt L

Het gedrag van een kind lijkt erg op het gedrag van de ouders M

Ergens aan meedoen, maar niet echt (voor de punten) meedoen N

Eerst iets vervelends moeten doen, waarna het meestal beter wordt O

Iemand die iets slechts doet zal daar uiteindelijk voor gestraft worden P

Teken een spreekwoord

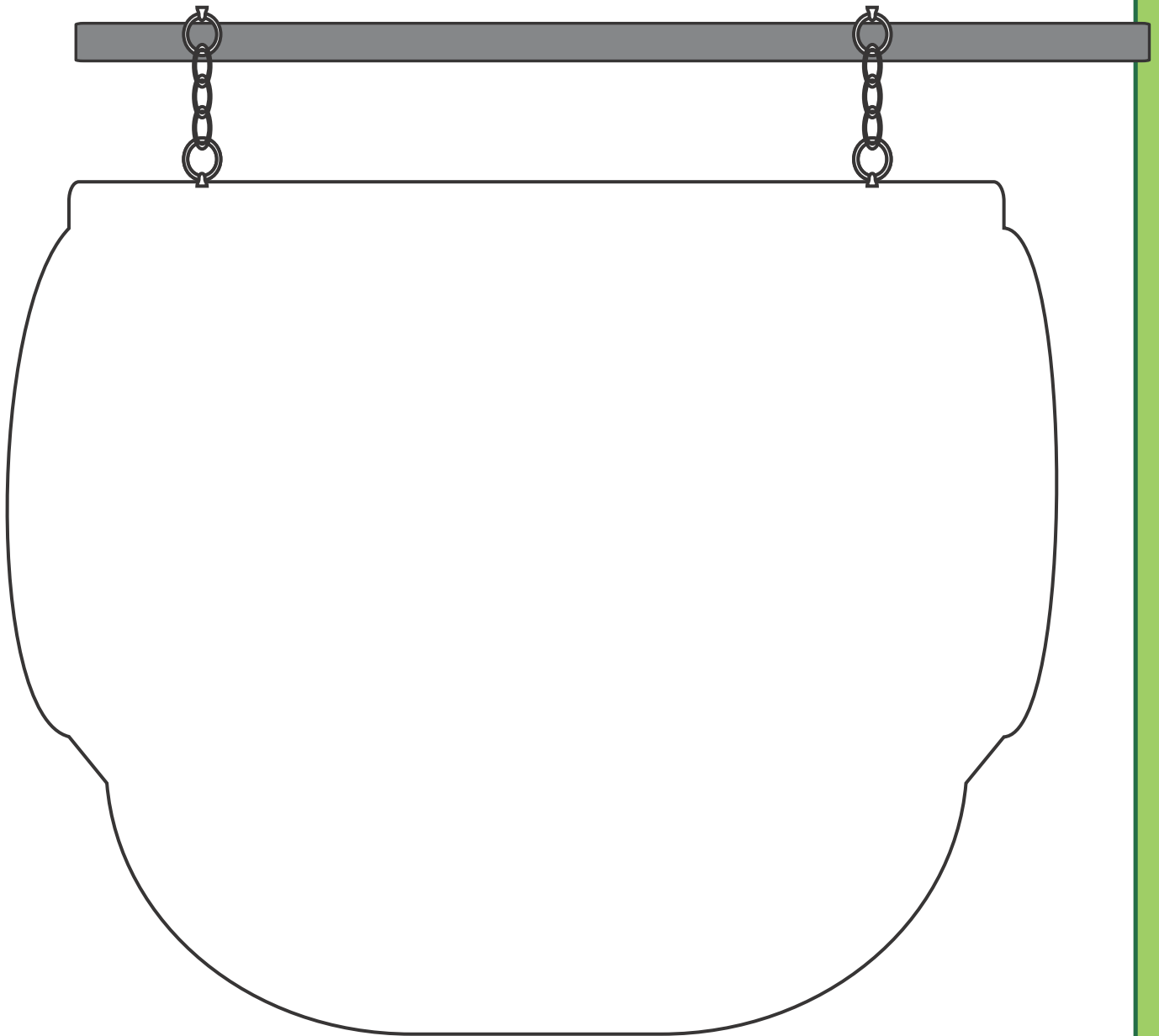
Kies een spreekwoord van de vorige bladzijde. Maak daar op deze pagina een mooie tekening van, die op een tegeltje zou kunnen.

Mijn biologische uithangbord

Teken en kleur een uithangbord voor een biologische boerderij, moestuin of groentekas. Bedenk ook een toepasselijke naam voor de boerderij, groentekas of moestuin.

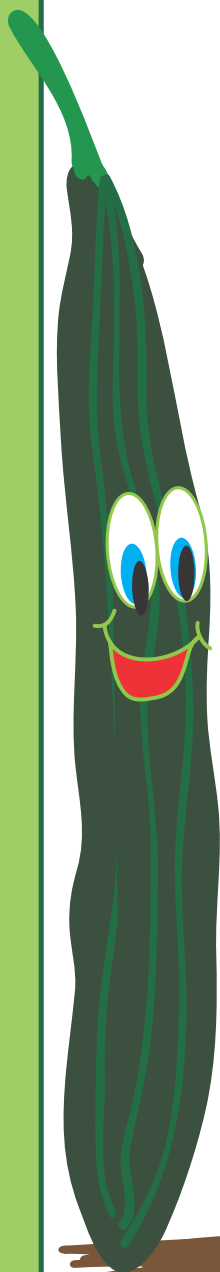

Kloppen deze maten?

Omcirkel bij elke zin het goede antwoord. Is het waar of niet waar?

1 De komkommer is 30 cm lang.	Waar / Niet waar
2 Het groentekistje is 40 cm hoog.	Waar / Niet waar
3 De pissebed loopt 100 km per uur.	Waar / Niet waar
4 De koeienvlaai is 25 cm lang.	Waar / Niet waar
5 De molshoop is 120 cm hoog.	Waar / Niet waar
6 De merel is 20 dm lang.	Waar / Niet waar
7 De appel is 80 mm dik.	Waar / Niet waar
8 De worm is 7 dm lang.	Waar / Niet waar
9 De moestuin van Rik is 10 cm lang.	Waar / Niet waar
10 De koe is 150 mm hoog.	Waar / Niet waar

Hier klopt iets
niet, of wel?!

Ik weet het niet, maar
mij bevalt dit wel.

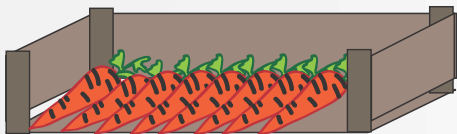

De groentekist: procenten

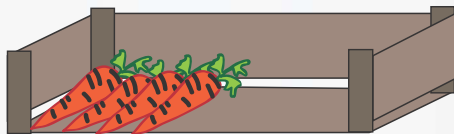
$1+2=3$

In de eerste kist zitten groenten en fruit.
Hoeveel daarvan zit er nog in de tweede kist?
Hoeveel **procent** zit er dus nog in de tweede kist?

8

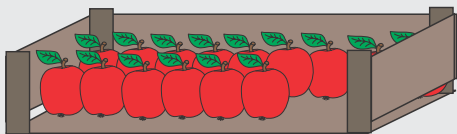

.....

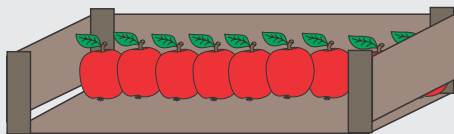

.....
%
.....

15

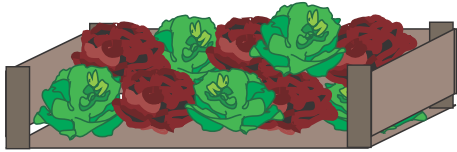

.....

.....
%
.....

10

.....

.....
%
.....

16

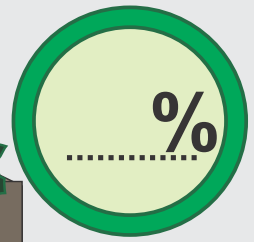
.....

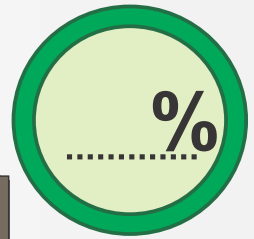
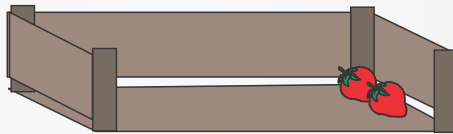
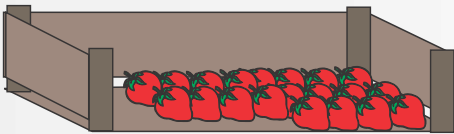
.....
%
.....

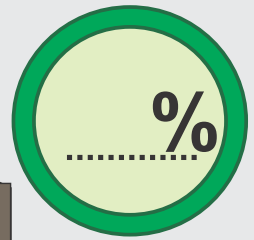
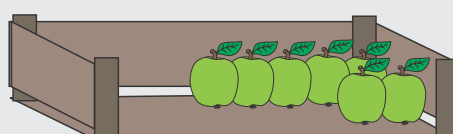
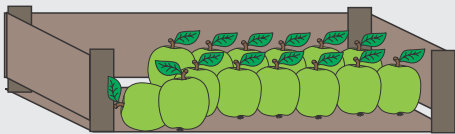

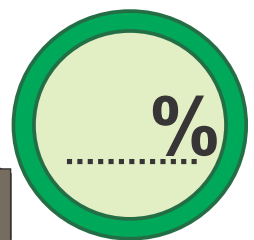
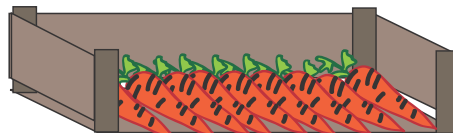
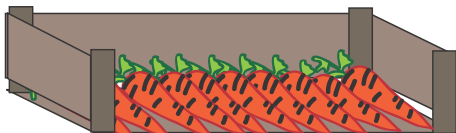
20

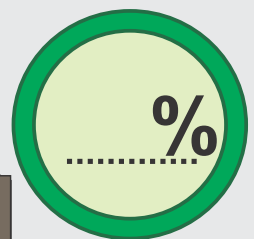
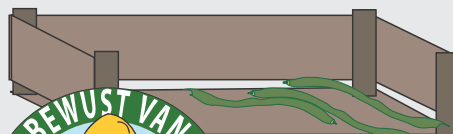
14

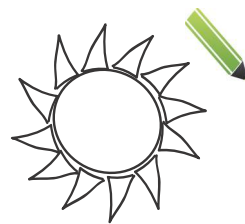
10

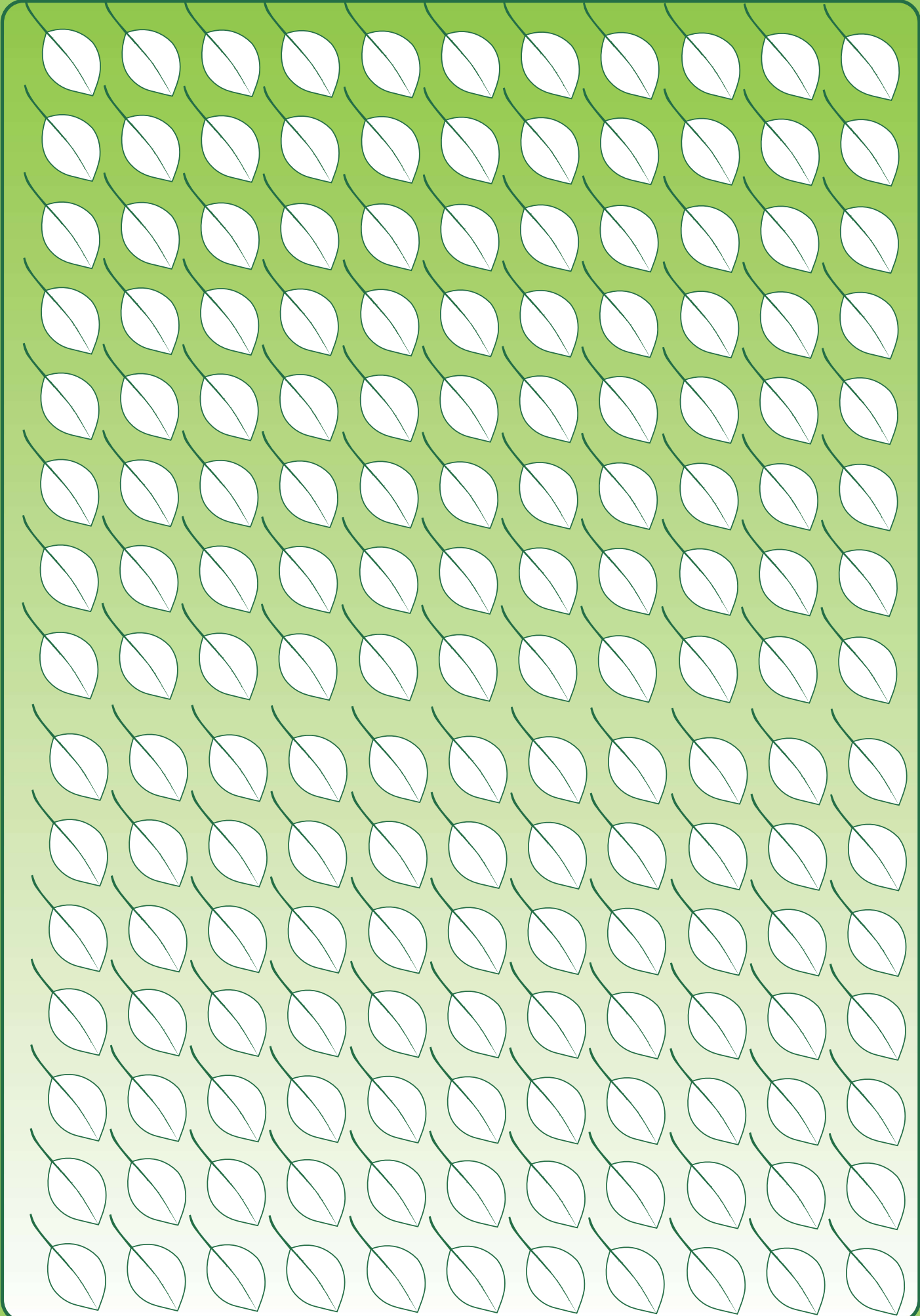

6

Kleurplaat

Maak je eigen memoryspel!

Hieronder vind je 40 kaartjes.
Op het ene kaartje staat een
woordsoort (bijvoeglijk naamwoord,
zelfstandig naamwoord, werkwoord
en voltooid deelwoord).

Op het andere kaartje staat een
voorbeeld van het woordsoort.
Er zijn al 4 voorbeelden gegeven.
Maak nu zelf de andere kaartjes.

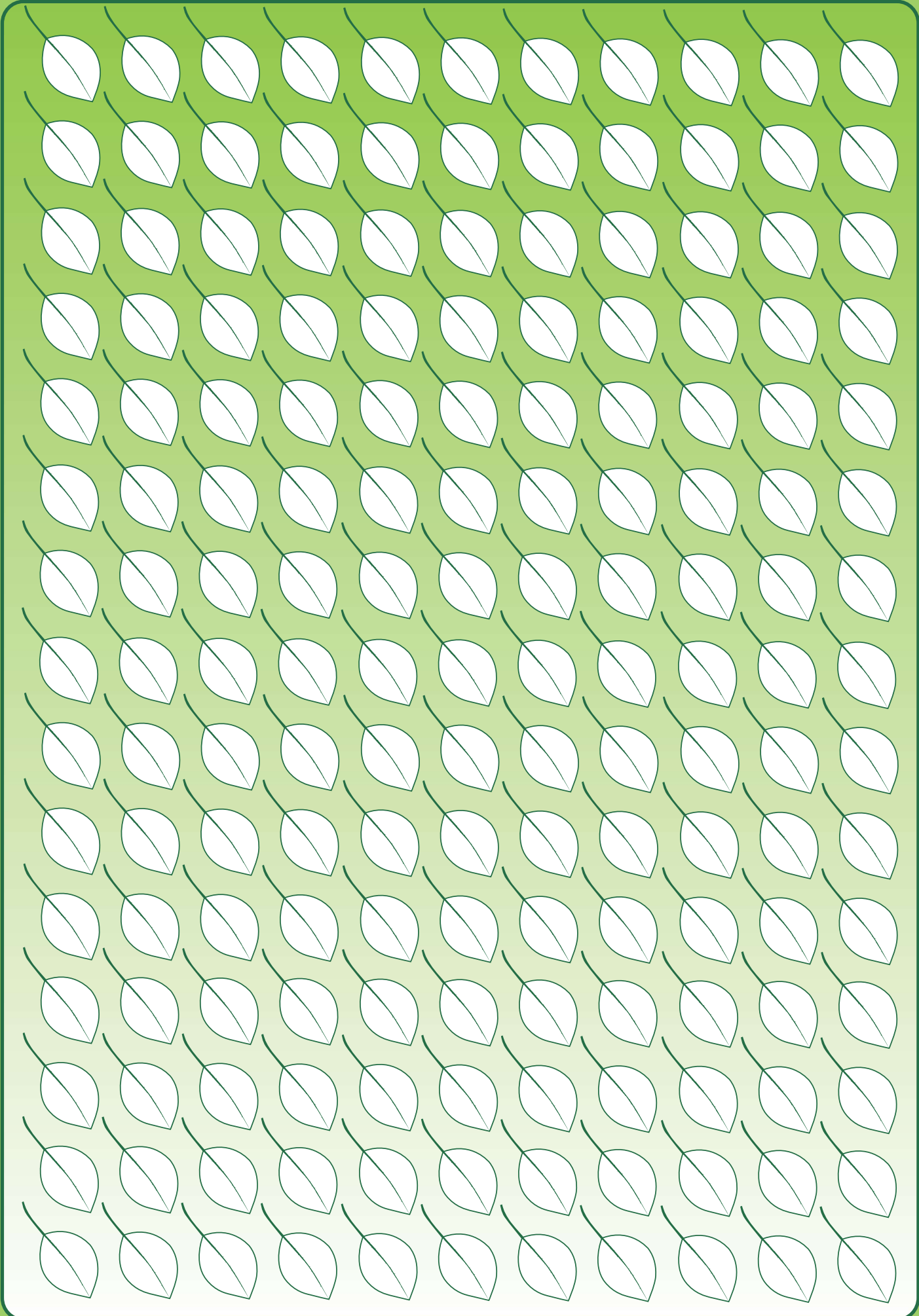
voltooid deelwoord	gekweekt	voltooid deelwoord		voltooid deelwoord
werkwoord	oogsten	werkwoord		werkwoord
zelfstandig naamwoord	groentekist	zelfstandig naamwoord		zelfstandig naamwoord
bijvoeglijk naamwoord	biologische	bijvoeglijk naamwoord		bijvoeglijk naamwoord

Kies woorden die met de lessen 'Bewust van de Basis' te maken hebben. Knip de kaartjes daarna uit en je kunt je woordenmemory spelen.

	voltooid deelwoord		voltooid deelwoord	
	werkwoord		werkwoord	
	zelfstandig naamwoord		zelfstandig naamwoord	
	bijvoeglijk naamwoord		bijvoeglijk naamwoord	

Maak de zinnen af

Maak de zinnen af door de werkwoorden in de juiste tijd in te vullen.
De eerste zin is al voor gedaan.

vb. De appels zijn van de boom ..... gevallen ..... (vallen).

- 1 Op een donkere plek ..... (groeien) een zaadje minder goed.
- 2 In de lente ..... (zaaien) Rik verschillende groentezaadjes.
- 3 Het zaadje is al ..... (uitgroeien) tot een grote plant.
- 4 Al vroeg in de ochtend ..... (melken) de boer zijn koeien.
- 5 Het gebruik van bestrijdingsmiddelen ..... (zijn) niet goed voor bodem en plant.
- 6 De boer is in de koeienvlaai ..... (stappen).
- 7 In de zomer kan de groente van Rik worden ..... (oogsten).
- 8 De mol heeft meterslange gangen ..... (graven).
- 9 De koeien ..... (lopen) vanaf de lente weer in de wei.
- 10 Ongedierte op een plant ..... (kunnen) ook op een natuurlijke manier worden verwijderd.
- 11 In een biologische groentekas moet veel ..... (schoffelen) worden.
- 12 De groenten zijn de afgelopen dagen enorm ..... (groeien).
- 13 In de melk van een biologische boer ..... (zitten) geen chemische toevoegingen.
- 14 Zonder bodemdiertjes ..... (zijn) een bodem minder gezond.
- 15 Door voldoende water en zonlicht ..... (ontkiemen) een zaadje in de bodem.

- 1 Boer Gert staat elke dag om 6.00 uur op. Vlak voordat de wekker gaat is Gert al een beetje wakker, hij ziet op de wekker dat het 5.40 uur. Yes, denkt hij, ik kan nog even liggen.

Hoe lang duurt het nog voordat de wekker gaat?

Antwoord .....

- 2 Nadat boer Gert is opgestaan en zich heeft aangekleed, begint hij om 6.30 uur met het melken van de koeien. Daar is Gert 1 uur mee bezig.

Hoe laat is het als hij daarmee klaar is?

Antwoord .....

- 3 Elke koe van boer Gert geeft ongeveer 25 liter melk per dag. Gert drinkt zelf elke dag melk. In 1 glas gaat 200 ml.

Hoeveel glazen melk kan hij drinken van 25 liter melk?

Antwoord .....

- 4 Boer Gert drinkt elke dag 2 glazen melk van 200ml.

Hoeveel dagen kan hij dan melk drinken voordat de 25 liter op is?

Antwoord .....

- 5 Als Gert klaar is met melken gaat hij naar de kippen om ze water en voer te geven. Dat duurt een kwartiertje.

Hoe laat is het dan?

Antwoord .....

- 6 De kippen van boer Gert leggen samen elke maand 420 eieren. Gert verpakt de eieren in doosjes van 6.

Hoeveel doosjes heeft hij nodig om 420 eieren in te pakken?

Antwoord .....

- 7 Voor elk ei krijgt hij 12 cent.
Hoeveel geld verdient boer Gert met 420 eieren?
Antwoord .....
- 8 Als hij per maand ..... verdient, hoeveel verdient hij dan per jaar aan de eieren?
Antwoord .....
- 9 Nadat de kippen zijn gevoerd gaat Gert ontbijten en de krant lezen. Na drie kwartier is hij daarmee klaar.
Hoeveel minuten gaan er in drie kwartier?
Antwoord .....
- 10 Na het ontbijt gaat boer Gert weer aan het werk. Hij werkt dan 2 uur voordat hij pauze neemt en een kopje koffie gaat drinken.
Hoe laat is het dus als hij pauze neemt?
Antwoord .....
- 11 Na een half uur zit zijn koffiepauze er weer op. Hij werkt daarna nog 1,5 uur voordat hij gaat lunchen.
Hoe laat luncht Gert dus?
Antwoord .....
- 12 Als hij 's middags zijn buik goed vol heeft gegeten gaat hij weer aan het werk, het is dan een uur later. Gert werkt dan nog 4 uur voordat hij gaat koken.
Hoe laat begint hij dus met koken?
Antwoord .....
- 13 Als boer Gert 's avonds naar bed gaat is het 22.00 uur.
Hoeveel uur is Gert die dag op geweest?
Antwoord .....

Naam .....

Groep .....

